

Selçuk Bey Merhabalar. Son günlerde konuşulan karbon konusuyla ilgili bazı sorularımız olacak. İlk olarak, karbon hususu nedir, neden önemlidir?

Karbon konusu aslında çok uzun bir geçmişe dayanıyor. Dünyada özellikle sanayi başta olmak üzere belirli sektörlerin çok ciddi anlamda sera gazı ürettiklerini biliyoruz. Bu sera gazları, ki başta karbondioksit ve metan olmak üzere, küresel ısınmaya sebep olarak yaşadığımız dünyanın sağlığını ve devamlılığını tehdit ediyor. Bu konuda Avrupa Birliği 2000'li yılların başından itibaren çalışmalar ve öngörüler yaparak kendisine belirli hedefler koymakta (2050 hedefleri vs), bu iklim hedeflerine ulaşabilmek için bazı yasalar üzerine çalışmaktadır.

Biraz daha açar mısınız, gelişmelerin başlangıcı nasıl oldu?

Bu dünyada hepimiz yaşıyoruz ve geleceği hepimizi ilgilendiriyor. Fakat durum elbette sadece bununla sınırlı değil. Avrupa kendi coğrafyasındaki şirketler için 2005'ten itibaren Emisyon Ticaret Sistemi'ni (ETS) devreye almıştı. Bu sistem çerçevesinde bazı sektörlerdeki üreticiler belirli miktarın üzerindeki karbon salınımından sorumlu tutulup finansal yükümlülüklerle karşılaşıyorlardı. Bir nevi karbonsuzlaşma (İngilizler buna dekarbonizasyon diyor) ve iklim hedeflerine ulaşma hedeflenmekteydi. Nitekim burada iki önemli sorun oluştu;

- 1- Global şirketler yeni yatırımlar konusunda bu tarz yükümlülükler ile karşılaşmamak adına başka bölgeleri tercih edebilirdi.
- 2- Halihazırda belirli sektörlerdeki tesislerin üretim maliyeti bu ek yükümlülüklerle artacağından rekabet avantajlarını koruyamayacaktı.

Avrupa bu durumun bu şekilde devam edemeyeceğini anladığından, o tarihten itibaren şirketlere çok önemli miktarlarda ücretsiz tahsisat (allowance) sağladı. Bir nevi bir süreliğine bu dönüşümü ötelemiş oldu ve şirketler büyük bir yükümlülükle karşılaşmadı.

Bu neden bizi ilgilendiriyor, Avrupa'nın sorunu değil mi?

Aslında az önce sözünü ettiğim oluşumun (ETS) bu noktada temel bir eksiği göze çarpıyor. Avrupa'ya ürün ihraç eden, bir anlamda Avrupa'nın ithal ettiği ürünler de bir şekilde bu sisteme dahil edilmediği sürece işleyiş ne yazık ki mümkün değil. Günün sonunda öyle ya da böyle Avrupalı üretici rekabet gücünü kaybediyor ve büyük yatırımlar başka yerlere kayıyor. Bu yüzden Avrupa Birliği ETS kapsamını genişleterek Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasını (SKDM) hayata geçirdi. 1 Ekim 2023 itibarıyla raporlama kısmı devreye girecek olan SKDM'nin esas başlangıç tarihi olarak 1 Ocak 2026 tarihi verilebilir. SKDM kapsamında Avrupa'ya ürün ihraç eden ülkeler ve sektörler 2026 yılından itibaren şayet karbon yükümlülüğünü ödemişse/ nötrlememişse oradaki ithalatçılar tarafından bir finansal yükümlülükle karşılaşacaklar. Unutmamak gerek, oradaki ithalatçı da aslında AB'ye karşı bu konuda sorumlu. Türkiye'nin ihracatının önemli kısmının Avrupa'ya yaptığı hatırlanırsa konunun önemi daha çok kavranacaktır.

Aradaki (2024-2025) iki yıllık dönem ise bir nevi hazırlık süreci olacak, şirketler raporlama standartları açısından Avrupa Birliği'nin istediği kriterlere göre karbon emisyonlarını bildirir fonksiyonu kazanacaklar. E tabii bu süre zarfında emisyonlarını azaltmaları açısından da belirli sektörlerde yine şans tanınmış oluyor.

Belirli sektörlerden bahsediyorsunuz, bu sektörler hangileri?

Tabii zamanla bunun sayısı değişti, muhtemelen yine artmaya devam edecek ama şu an halihazırda 6 sektör bu konuyla ilgili radar altında diyebiliriz. Bunlar kabaca daha duyarlı olanından itibaren sırayla; Demir Çelik, çimento, elektrik üretimi, kimyasallar (gübre vs.), alüminyum ve hidrojen olarak sıralanabilir. Geçtiğimiz aylarda Anadolu Ajansı'nın haberine göre Bakanımız, bu sektörlerde Türkiye'nin AB'ye olan toplam ihracatının yaklaşık 13mr\$ olduğundan bahsetmişti. Bu önemli bir tutar.

Ülkemizde bununla ilgili bir çalışma yürütülüyor mu halihazırda, şirketlerimiz buna hazırlanıyorlar mı?

Yine geçtiğimiz aylarda Bakanımız Mehmet Şimşek Bey, Türkiye'de yerli ve milli emisyon ticaret sisteminin kurulacağından bahsetti. Çevre, şehircilik ve iklim bakanlığının yürüttüğü bir çalışma var ve piyasa temelli bir karbon kredisi piyasası kurulacağından bahsediyor. Lakin bu konuları konuşmak için henüz çok erken, çok farklı coğrafyada ülkeler farklı politikalar (vergi vs) farklı hazırlıklar içerisinde. Eh, karbon fiyatları da değişiklik gösteriyor.

Şirketlerimiz tarafına gelince, bizim özellikle çelik tarafında uzun çelik arzımız talebimizden fazla. Bu yüzden uzun çelik üreticisi firmalarımız bu durumdan etkilenebilir. Yine çimento tarafında ihracatçı bir ülke konumundayız, ihracat ağırlıklı çalışan firmalarımıza dikkat etmekte fayda var. Kimyasallar tarafında gübre biraz ön plana çıkıyor ihracatçı gübre şirketleri etkilenebilir. Alüminyum hakeza aynı, hidrojen ise yeni gelişen bir alan rafineriler dışında onunla ilgili pek bir durum söz konusu olacağını düşünüyorum.

Bu yükümlülüğü 2026 yılına kadar azaltmanın veya kaçınmanın bir yolu var mıdır?

Hem var hem yok denebilir. Şirketler bu geçiş döneminde karbon emisyonlarını azaltıcı yatırımlar yapacaktır, yapmalılar da. Fakat birçok sektör ve şirket için bu durumun yeterli olacağını düşünüyorum. Şirketler Avrupa yerine başka ülkelere ihracat fırsatlarını kollayabilir ya da yurt içine yönelebilirler, bu da bir seçenek. Lakin şunu belirtmek lazım, her koşulda bu şirketler ek bir maliyetle, normal iş yapış şekillerinde bir değişiklik karşılığında karşılaşıyorlar. Çünkü bahsettiğim bu hareketlilik yurt içi fiyatları, diğer ihracat ülkelerindeki fiyatları etkileyebilecek boyuta evrilebilir.

İşin farklı bir yönü daha var. Bir şirket pekâlâ Avrupa'ya ihracata devam edebilir, pekâlâ karbon salınımına da devam edebilir. Fakat bu senaryoda Avrupa'daki ithalatçı bu şirkete gömülü karbon emisyonlarını ödeyip ödemediği ile ilgili sorgulama yapacak, şayet ödenmemişse başka birinden ithal edecek. E, bizim şirketin de yukarıda bahsettiğimiz karbon piyasasından salınım yaptığı karbon bedelinde bir karbon kredisi satın alması gerekecek. Bu da başka bir bedel elbette.

Bu karbon kredisi nereden alacak, nasıl alacak, hangi fiyattan alacak belli mi?

Bilindiği üzere karbon salınımı yapan şirketler olduğu gibi karbon yakalayan (carbon capture diyorlar) şirketler de mevcut. Özellikle yenilenebilir enerji şirketleri bu tarafta başı çekiyor. Biyoyakıt, GES, RES, JES hepsi farklı oranlarda karbon yakalama/önleme kapasitesine sahip santraller. Karbon kredisi üretimi de direkt toplam MW kapasite ile orantılı değil, farklı tür santraller farklı miktarda üretim sağlayabiliyorlar. Bu şirketler ürettikleri bu karbon kredileri şimdilik gönüllü piyasalarda satabilseler de yerli emisyon ticaret sistemi kurulduktan sonra (henüz halen tartışılan bir yöntemle) satabilecekler.

Fiyat kısmı ise açıkçası hiç belli değil, şu an farklı ülkelerde farklı fiyatlar oluşmakta. Avrupa'da 80-90€'lar konuşulurken Türkiye'de gönüllü piyasada 5€'lara satış yapıldığına daha yeni şahit oldu. Öngörüler ile ilgili örnek vermesi gerekirse, yüksek karbon kredisi üreten bir şirketin tahmini 2026 sonrası Türkiye'de fiyatların 30€'nun üzerine çıkacağı yönünde. Gelecekte 2034 yılına kadar Avrupa Birliği'nin sağladığı ücretsiz tahsisatların da sonlanacağı düşünülürse fiyatların artış trendinde olacağı düşünülüyor, hatta isteniliyor. Şayet geçtiğimiz 15 yılda (2005-2020) olduğu gibi karbon kredi fiyatları çok düşük seviyelerde kalırsa karbonsuzlaşmanın başaramayacağından şüpheleniyor AB. Ama ne kadar yükselecek fiyatlar veya nerede plato yapacak ne kadar arz gelecek onu kestirmek zor. Malum yenilenebilir enerji yatırımları da çok yüksek seviyelerde, bir yandan yüksek karbon kredisi arzı da gelecek demek oluyor bu.

Özetle bu köprünün altından daha çok su akacak, sabırla gelişmeleri izliyoruz bizler de.

Teşekkürler Selçuk Bey.